

Tolstoin opin teosofia.

Kaukana mittaamattoman Venäjän sydämessä elää ja vaikuttaa muuan aikamme suurimpia neroja¹). Enemmän kuin neljännesvuosisadan hänen tähtensä on tuikkinut maineen taivaalla ja lähettänyt valonsäteitään maailmaan.

Kuka on Leo Tolstoi? Maailmankuulu novelli- ja romaanikirjailija, voittamaton vavahduttavan todellisissa kuvauksissaan elämästä ja ihmisistä pyhässä tsaarin valtakunnassa; kirkkojen väärän kristinuskon peloton vastustaja, kreikkalais-oikeauskoisen kirkon kiroama; ihmisten sosiaalisten käsitteiden valtava uudistaja, selvänäköinen ja terävä paljastaessaan yhteiskunnan nurjat puolet.

Arvostelut hänestä ja hänen uudesta alkukristillisestä uskostaan ovat kuitenkin hyvin vaihtelevat, vaikka kaikki tunnustavatkin hänen nerokkuutensa.

„Sellaista romaania kuin 'Ylösousemus' ei ole kirjoitettu toista Kristuksen syntymän jälkeen!“ huudahti muuan Tolstoin kirjallisen kyvyn ihailija ajatellen erityisesti niitä leimuavia totuuksia, jotka tekijä lausuu tässä teoksessaan.

„Vastustan ehdottomasti Tolstoin reformatorisia utopioja“, sanoi toinen; „niin pintapuolista käsitystä työstä ja yhteiskuntajärjestyksestä ja ihmisten tasa-arvoisuudesta ja sellaista aitovenäläistä tietämättömyyttä valtion käsitteestä on suorastaan vahingollista levittää painettuna maailman kaikille kulmille.“

Ja kaikki tietävät, mitä puhdasoppiset kristityt ajattelevat venäläisen uskonfanaatikon kerettiläisistä uskonnollisista tuumailuista. Kaikkialla ottavat virallisen uskonnon edustajat vaieten vastaan Tolstoin itsepintaisen pysyttämisen siveysäännöissä, jotka evankeliumit ovat esittäneet Jeesuksen sanomina juutalaisten kymmenen käskyn vastakohtana, mutta he kääntyvät sen sijaan syvällä suuttumuksella pois sellaisesta epäkristillisyydestä kuin esim. saastattoman sikiämisen kieltämisestä.

Valistunut yleisö ei enää kiinnitä mitään huomiota näihin vastaväitteisiin, joita kirkolliselta taholta esitetään Tolstoin käsityksiä vastaan. Dogmien varustus on luonnontieteiden, historian ja vertailevan uskontotieteen miinoittama, ja räjähdysaineina ovat realistiset tosiasiat, ei yksistään inhimillinen järki. Sitävastoin täytyy Tolstoin seuraajien, jotka eivät ehkä ole niinkään lukuisat, mutta sitä innokkaammat, ottaa vakavasti tutkittavakseen se suuttumus, jota Tolstoin sosiaalinen ja eettinen ajatustapa herättää epäitsekäissä ja eteenpäin pyrkivissä ihmisissä.

Yleensä voidaan sanoa, että hänen tuotannossaan samoin kuin maailmankin silmissä kaunokirjailija on siirtynyt taka-alalle jättääkseen sijan profeetalle; Tolstoita arvostetaankin tältä eräissä suhteissa uuden elämäntutkimuksen julistajan kannalta; samalta näkökannalta mekin nyt käsittelemme häntä ja hänen oppiaan. Kun hänen nimensä mainitaan, kuvittelevat useimmat, jotka tuntevat hänen kirjoituksensa, yhteiskunnallista uudistajaa, joka tahtoo toimittaa pois tuomioistuimet ja vankilat, hallitukset ja kirkot, ja joka yksityiselle yksilölle saarnaa paluuta ruumiilliseen työhön.

Ei olekaan vaikeata hyljätä hänen ajatuksensa sikäli kuin niitä pitää fantastisina, sillä on helppo arvostella, kun saa kuulla niin kaihtamatta ja selvästi esitetyn mielipiteen.

Pelkään sitävastoin, että niitä on varsin vähän, jotka, vaikkakaan eivät hyväksy hänen elämäntutkimustaan kaikissa yksityiskohdissaan, kuitenkin ymmärtävät häntä täysin. Nämä ovat niitä, jotka osaavat tuntea hänen laillaan, vaikka he eivät joka kohdassa ajattele hänen ajatuksiaan. He eivät niinkään näe miestä, jolla on yhteiskuntaa kumoavia ajatuksia kuin pikemminkin ja ensi sijassa miehen, jolla on suuri sydän, joka rakastaa totuutta koko olemuksellaan, joka on tehnyt erään suurelle enemmistölle vielä tuntemattoman sielullisen kokemuksen. He ymmärtävät häntä siksi, etteivät he ensin kysy, mitä hän sanoo, vaan miksi hän sanoo sitä mitä sanoo. Ja he ymmärtävät hänet oikein siksi, että heidän ymmärtämyksensä ei perustu rajoitettuun sielulliseen kokemukseen, vaan saa ravintonsa runsaasti pulppuavasta henkisestä elämänlähteestä, heidän omasta heränneestä korkeammasta tajunnastaan. Siten todellakin Tolstoita on ymmärrettävä hänen oman oppinsa nojalla.

¹) Kirjoitettu v. 1902.

Se, että luullaan Tolstoin opin, jolla on yleinen veljeys lähtökohtanaan, saarnaavan paluuta „luonnolliseen“ ruumiilliseen työhön kaikille ylisivistyneille nykyaikaisille laiskureille, osoittaa hänen oppinsa hengen täydellistä väärinkäsittämistä. Samaten, jos uskotaan tämän opin haluavan poistaa kaikki vankilat, tuomioistuimet j. n. e. yhtäkkiä kristillisestä maailmasta. Tolstoin oppi on puhjennut hänen henkisestä tajunnastaan, ja muoto, jossa se esiintyy, on tulos ulkonaisista kokemuksista, jotka Tolstoilla on ollut elämässään. On hyvin mahdollista, että jos yksityinen henkilö kokee saman henkisen heräämyksen kuin Tolstoi, hän tuntee kutsumusta omaksumaan hänen käsityksensä ruumiillisesta työstä ja yhteiskuntakäsityksistä. Mutta jos esimerkiksi kokonainen yhteiskunta päättäisi äkkiä poistaa kaikki tuomioistuimet, kaiken lainsäädännön, kaiken rikollisten rankaisun, ei tällä olisi mitään yhteistä Tolstoin opin kanssa, elleivät kaikki yhteiskunnan jäsenet olisi henkisesti heränneitä ja täysin tietoisia astumastaan askeleesta. Oppi niinkuin aina uskonnon henki – vetoaa yksilöihin ja kutsuu heitä parannukseen ja uudestisyntymiseen.

En suinkaan halua kieltää, että Tolstoi ehkä itse luulee useimpien kristittyjen olevan kypsiä hänen ilmestyksilleen, ja että heidän ajatustensa täytyy välttämättömästi kulkea samaan suuntaan kuin hänenkin. Sen verran dogmaattista optimismia voidaan toki suoda anteeksi suurelle opettajalle! Ja voihan tapahtua, että Venäjän maaperä on erityisesti vastaanottavainen siemenille, joita hän kylvää. Ken tietää, ehkäpä Tolstoi ilmaisee Venäjän kansan kaipauksen, ehkäpä hän ruumiillistuttaa sen hengen ja sinkoaa ilmoille sen yhteiskunnallisen elämän ihanteen, jota tämä nuori, ylöspäin pyrkivä kansa on kutsuttu toteuttamaan aikana, jolloin se kirjoittaa historiaansa. Olen suorastaan tehnyt sen kokemuksen, että oma kansani, jonka kansallisen karman laki on sitonut Venäjän kansaan, erittäinkin ruumiillista työtä tekevät luokat, ei ole aivan kykenemätön vastaanottamaan tolstoilaista kristinuskkoa.

Kuitenkin uskon, ettei tässä suhteessa suinkaan saa olla liian toivehikas. Opin oma henki on sellainen, että se vaatii yksilöllistä uudestisyntymistä, ennen kuin sen mukaan voidaan elää oikeassa hengessä, ja milloin sellaisia sielunliikkeitä on aikaisemmin historian kuluessa esiintynyt *en masse*, ovat ne ajan mittaan osoittautuneet riittämättömiksi ja useimmiten johtaneet erehdyksiin ja kiihkoiluun.

Koetan nyt esittää Tolstoin kristinuskon systemaattisesti, lähtien mielestäni oikeasta psykologisesta näkökannasta ja esittäen inhimillisen yhteiselämän velvollisuuksiin liittyvien käskyjen luonnollisen järjestyksen. Tässä minun ei suinkaan tarvitse menetellä omavaltaisesti, vaan voin käyttää hyväkseni suuren uudistajan omia sanoja. Leo Tolstoilta on vähän tunnettu teos, jonka nimi on „Kristillinen oppi“ (ainakin on englantilaisella käännöksellä, jonka sain julkaisijalta, Vladimir Tchertkoffilta, nimenä „The Christian Teaching“), missä tekijä lyhyin, systemaattisesti järjestetyin lausein esittää uskonnollisen uskonsa. Tahdon tässä toistaa tämän kirjan sisällön varmana siitä, että se herättää teosofisessa lukijapiirissä mielenkiintoa.

Kirjan ensimmäisessä osassa, jonka nimenä on „muinaiset opit ja uusi elämänkäsitys“, Tolstoi antaa yhteenvedon oppinsa metafysisellisestä perustasta. Hän aloittaa tämän osan seuraavilla sanoilla: „Varhaisimmista ajoista alkaen ihmisillä on ollut tunne kurjuudesta, kestättömyydestä ja tarkoituksettomuudesta olemassaolossaan, ja he ovat odottaneet pelastusta tästä kurjuudesta, tästä kestättömyydestä ja tästä tarkoituksettomuudesta jumalalta tai jumalilta, joiden piti vapauttaa heidät erityisistä onnettomuuksista tässä elämässä ja suoda heille tulevassa elämässä se onni, jota he olivat havitelleet, mutta jota he eivät olleet saavuttaneet. Siksi on kaukaisista muinaisajoista asti ollut eri kansojen keskuudessa opettajia, jotka ovat antaneet ihmisille opetusta sen jumalan tai niiden jumalien luonnosta, jotka tulevat heidän vapahtajikseen; samaten niistä sovituskäsitteistä, joita piti käyttää, jotta ihmiset saisivat palkintonsa tässä tai tulevassa elämässä.“

Mainittuaan tämän jälkeen joitakin eri uskontojen pääpiirteitä tekijä esittää, kuinka nämä opit eivät ajan mittaan voineet tyydyttää inhimillisen sielun vaatimusta, osittain siksi, etteivät ihmiset saavuttaneet kaipaamaansa onnea tässä elämässä, osittain siksi, että he kehittyvän valistuksen lisääntyessä huomasivat, että useat opeista olivat epätosia, ja osittain sen tähden, että he kansojen keskinäisen kanssakäymisen ansiosta huomasivat, että jokaisella kansalla oli jumalallinen ilmestyksensä, joka oli olevinaan ainoa oikea. Ja hän lisää: „Jos vanhimpina aikoina vain parhaimmat henget, kuten Salomo, Buddha, Sokrates, Lao-Tse y. m., saavuttivat tietoisuuden vastakohtista, joka on toisaalta inhimillisen elämän onnenvaatimuksen ja jatkuvaisuuden ja toisaalta kuoleman ja kärsimyksen väistämättömyyden

välillä, tuli siitä myöhemmin aikoina totuus, joka oli kaikille selvä, ja enemmän kuin koskaan ennen kaivattiin tähän ristiriitaan ratkaisua.

Tämä ratkaisu, sanoo Tolstoi, tuli alkuperäisen kristinuskon kerralla. Hän kuvailee asiaa tarkemmin seuraavasti:

„Ensimmäisenä elämäkautenaan ihminen elää ilman tietoisuutta siitä, että elää; siis ei hän elä, vaan hänessä ja hänen kauttaan elää se elinvoima, joka elää kaikessa, mitä tunnemme. Ihminen alkaa itse elää vasta silloin, kun hän tulee elämisestään tietoiseksi. Tästä hän tulee tietoiseksi silloin kun tietää kaipaavansa onnea omalle osalleen ja näkee muiden kaipaavan samaa. Tämän tiedon antaa ihmiselle järjen herääminen.

Kun ihminen huomaa elävänsä ja kaipaavansa onnea, ja että muilla olennoilla on sama kaipuu, huomaa hän myös ehdottomasti, että se onni, jota hän janoaa itselleen, on saavuttamaton, ja että menestyksen sijasta häntä odottaakin väistämätön kärsimys ja kuolema. Samat vastoinkäymiset odottavat kaikkia olentoja. Tässä tulee nyt näkyviin ristiriita, ja ihminen etsii siihen ratkaisua – ratkaisua, jonka tulee antaa hänen elämälleen sellaisenaan järjellinen sisältö. Hän toivoo, että hänen elämänsä olisi joko sellainen kuin se oli ennen järjen heräämistä, s.o. puhtaasti eläimellinen, tai että siitä tulee puhtaasti henkinen. Ihminen tahtoo olla eläin tai enkeli, mutta hän ei osaa olla kumpaistakaan. Ja tässä tulemme siihen ristiriidan ratkaisuun, jonka kristinuskon antaa. Se julistaa ihmiselle, että hän ei ole eläin eikä enkeli, vaan enkeli, joka on eläimestä syntyvässä – henkinen olemassaolo, joka kehittyy eläimellisestä, ja että meidän koko elämämme tässä maailmassa ei ole muuta kuin tuota syntymisprosessia.“

En malta olla huomauttamatta, että tämä vapauttava oppi, jota Tolstoi nimittää kristilliseksi, ei ole muuta kuin kaikkien uskontojen esoteerinen sisältö, ensimmäinen salaisuus, joka paljastuu ihmiselle, kun hän etsii oikeata tietä pelastukseen. Tolstoi on löytänyt tien kristillisestä uskonnosta, mutta buddhalainen, joka seuraa vanhojen jälkiä, voi yhtä hyvin löytää sen uskonnostaan ja hindu omastaan. Tämän olemme teosofian ansiosta täydellisesti ymmärtäneet.

Tolstoi jatkaa: „Niin pian kuin ihminen on herännyt järjelliseen tietoisuuteen, hänelle tämä tietoisuus sanoo, että hän kaipaa onnea; ja koska hänen järjellinen tajuntansa on herännyt hänen omassa erityisessä olemuksessaan, hänestä näyttää siltä, että tämä onnen kaipaus liittyy tähän erityiseen olentoon. Mutta sama järkitietoisuus, joka osoitti hänelle, että hän on erityinen olento, joka kaipasi onnea itseään varten, osoittaa hänelle myös, että tämä hänen erillinen olentonsa ei sovellu siihen elämän ja onnen kaipuuseen, johon hän sen liittää. Hän huomaa, että tämä erityinen olento ei voi omata elämää eikä autuutta.

„Mitä sitten on todellinen elämä?“ hän kysyy itseltään ja hän huomaa, että todellista elämää ei ole hänessä itsessään eikä niissä olennoissa, jotka häntä ympäröivät, vaan ainoastaan siinä, joka aiheuttaa autuutta. Tämän keksinnön tehtyään ihminen lakkaa pitämästä omaa erillistä, ruumiillista ja kuolevaista olentoaan itsenään, ja pitää itsenään sitä olemusta, jonka hänen järjellinen tietoisuutensa hänelle paljastaa, ja joka on muista erottamaton, henkinen ja siksi kuolemasta vapaa. Tämä on uuden henkisen olemuksen syntyminen ihmisessä.

Tämä olemus, jonka ihmiselle paljastaa hänen järjellinen tajuntansa, on onnen kaipuu, sama onnen kaipuu, joka aikaisemmin oli hänen elämänsä päämäärä, mutta sillä erotuksella, että aikaisemman olennon onnen kaipuu liittyi erityiseen ruumiilliseen olentoon eikä ollut itsestään tietoinen, kun sitä vastoin nykyinen onnen kaipuu on itsestään tietoinen eikä liity mihinkään erilliseen, vaan kaikkeen, mikä on olemassa.

Järjen heräämisen ensimmäisenä kautena ihmisestä tuntuu, että se onnen jano, jonka hän tuntee todelliseksi, itsekseen, liittyy ainoastaan ruumiiseen, johon se on suljettu. Mutta kuta selvemmäksi ja voimakkaammaksi järki tulee, sitä selvemmin ihminen ymmärtää, niin pian kuin hän on tietoinen itsestään, että hänen todellinen *itsensä* ei ole hänen ruumiinsa (joka on vailla kaikkea todellista elämää), vaan juuri tämä onnen kaipuu, onnen kaipuu, joka liittyy kaikkeen olevaiseen. s.o. universaalisen onnen kaipuu.

Universaalisen onnen kaipuu antaa elämän kaikelle olevaiselle; se on se, jota me nimitämme Jumalaksi. Niinpä se olento, joka ihmiselle paljastuu tajunnassaan, olemus, joka syntyy, ja joka antaa

elämän kaikelle, mitä on olemassa, tämä olemus on Jumala. Ihminen tuntee Jumalan omassa itsessään suoranaisesti oman tajuntansa välityksellä.

Tajunta ilmaisee ihmiselle, että hänen elämänsä perusta on universaalisen onnen kaipuu, jotakin käsittämätöntä ja selittämätöntä, mutta samalla ihmistä lähimpänä ja käsitettävimpänä. Esiintyen ihmisessä ensin hänen eläimellisen olemuksensa elämänä, sitten niiden olentojen elämänä, joita hän rakastaa, autuudenjanon periaate ilmenee järjen herättyä universaalisen onnen kaipuuna. Tämä kaipuu on kaiken elämän lähde, se on Jumala niinkuin evankeliumissakin sanotaan: „Jumala on rakkaus.“

Pekka Ervast.

(Teosofisk Tidsskrift, 1902. Suom. J. Ptn).

(Ruusu-Risti 1934 Marraskuu N:o 9, s. 293–299)